

II. SPRAWOZDANIA I RECENZJE

Studia nad Rodziną
UKSW
2018 R. XXII nr 3 (48)

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Senior i rodzina: aksjologia, pomoc, wsparcie”, Wydział Studiów nad Rodziną, Katedra Socjologii Małżeństwa i Rodziny UKSW, Warszawa, 25 lutego 2017 roku

W dniu 25 lutego 2017 roku odbyła się konferencja „Senior i rodzina: aksjologia, pomoc, wsparcie”, na której podjęto temat seniorów oraz ich miejsca we współczesnym społeczeństwie i rodzinie. Organizatorami konferencji byli: Wydział Studiów nad Rodziną, Koło Naukowe Myśli Społecznej, Katedra Socjologii Małżeństwa, Rodziny i Polityki Społecznej, Instytut Socjologii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz Wydział Teologiczny Uniwersytetu w Trnavie i Instytut Jana Pawła II. Konferencja odbyła się na kampusie UKSW przy ul. Wóycickiego 1/3 w Warszawie. Po sesji plenarnej, moderowanej przez dziekana WSR ks. prof. dr. hab. Mieczysława Ozorowskiego, odbyły się trzy sesje panelowe: panel I: *Aktywność Seniorów w Rodzinie*, który moderował ks. prof. dr. hab. Władysław Majkowski; panel II: *Aksjologiczny wymiar Seniorów*, prowadzony przez ks. dr. Krzysztofa Wolskiego oraz panel III: *Obszary wsparcia i pomocy Seniorom*, moderowany przez ks. prof. dr. hab. Ladislava Csontos.

Po otwarciu konferencji przez rektora UKSW, ks. prof. dr. hab. Stanisława Dziekońskiego, zabrał głos dziekan WSR, wprowadzając do tematu obrad. Ks. prof. L. Csontos przedstawił referat zatytułowany *Profamily – nie je dobre byť človekovi samotnemu*, ukazując życie w rodzinie jako podstawowy wymiar człowieczeństwa. Wyszedł on od tego, że człowiek jako istota społeczna żyje w grupie, potrzebuje zatem innych ludzi do funkcjonowania w przestrzeni społecznej. Stwierdził, że nauki szczegółowe często zapominają o personalistycznej komunii osób tworzących rodzinę, dlatego też jego zdaniem należy je wesprzeć poprzez nową ewangelizację, która propaguje biblijną wizję małżeństwa i rodziny.

Z kolei dr hab. Marek Czachorowski, ukazując moralne znaczenie starości, określił starość jako czas pozytywny, uwalniający od przeszkód życiowych, a przede wszystkim jako etap życiowy, w którym człowiek egzystuje w wolności od pogoni za sukcesem. Odwołał się również do Arystotelesa, który pisał o starości jako czasie moralnych występków, kiedy to dalej powinny być respektowane zasady moralne.

Natomiast ks. dr hab. Andrzej Pryba, w referacie zatytułowanym *Starość etapem rozwoju człowieka i rozumieniu sensu życia*, wskazał na możliwość przystosowania

się do starości i wyróżnił takie postawy, jak: konstruktywna, postawa zależności, obrony, starych-gniewnych oraz wrogości do siebie. Ponadto prelegent podkreślił, iż sens życia osób starszych zależy w dużej mierze od rodziny, w której oni żyją, w niej bowiem zaspokajane są najważniejsze potrzeby psychiczne, ma miejsce transfer wzajemnych usług oraz kształtowanie systemu wartości.

Kolejnym prelegentem sesji plenarnej był ks. prof. dr hab. W. Majkowski, który wystąpienie pt. *Senior w nowoczesnym społeczeństwie: podstawowe problemy i ograniczenia* rozpoczął od przywołania znanego powiedzenia: „To, co się Bogu nie udało, to starość”. Jego zdaniem starość to czas problemów zdrowotnych, niemocy, uzależnienia od innych, wykluczenia z niektórych aspektów życia, następstwem czego jest społeczna izolacja. Współczesny świat frustruje starszych, ponieważ przerasta ich wszechobecna technologia. Jednak ks. profesor zauważył również, że każda z faz życia człowieka ma zarówno zalety, jak i wady. Istnieją dwa warunki, by starość nie była dramatem: nie można stracić nadziei oraz należy patrzeć na życie z perspektywy wiary.

Następnie ks. prof. UKSW dr hab. Wojciech Necel, w referacie *Obecność seniorów we współczesnych ruchach migracyjnych jako szansa*, omówił takie zagadnienia, jak: przynależność państwowa (niezależnie od rasy, koloru skóry), emigracja jako szansa na ocalenie życia, emigracja pośrednia, dotycząca kobiet i dzieci oraz osób młodych, mających nadzieję na powrót do ojczyzny oraz zwrot pieniędzy pożyczonych na podróż do innego kraju. W swoim wystąpieniu podkreślił również fakt, że osoby starsze potrzebują zrozumienia i poczucia, że są komuś potrzebne. Niejednokrotnie bywa, że senior udaje się na emigrację, podążając za swoją rodziną i wymaga wtedy szczególnego wsparcia. W tym temacie ogromną rolę odgrywają tzw. „niemi świeccy”. Dla nich najważniejszym punktem odniesienia jest człowiek, a więc ochrona jego życia oraz troska o zabezpieczenie podstawowych ludzkich praw (pracy, nauki, godziwego wynagrodzenia oraz zdrowia).

Prof. UPJPII dr hab. Joanna Mysona-Byrska z Uniwersytet Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie zaprezentowała temat *Seniorzy w świecie konsumpcji*. Jej zdaniem siłą napędową w życiu powinna być transformacja religijna, ludzie mają dwie dynamiki, które rozwijają: siłę wewnętrzną, czyli głębię, oraz zewnętrzną, która pyta o świat i o to, czy jest coś poza światem. Prelegentka przypomniała, że nawet ateści mają potrzebę życia wewnętrznego. Należy zadać pytanie: Jak zająć się dobrem wewnętrznym osoby? Potrzeba nam dobrze wykształconych teologów, którzy podejmują temat życia wewnętrznego człowieka, duchowości, szczególnie ważnej w sytuacji kryzysu i cierpienia. Należy pamiętać, że – wbrew powszechnie panującym opiniom – to ludzie wchodzący w trzeci wiek mają największe tendencje do samobójstw, kiedy nie funkcjonują prawidłowo i brakuje im chęci do życia. Pani profesor przypomniała, że kiedyś ludzie żyli bardziej wspólnotowo,

w swoich rodzinach i parafiach, a dzisiaj coraz częściej są samotni; społeczeństwo jest podzielone.

Praca w hospicjach na Słowacji. Sytuacja na Słowacji to temat referatu zaprezentowanego przez doc. dr Marię Smidową. Prelegentka przedstawiła działalność studentów, którzy dobrowolnie podejmują pracę w hospicjach na Słowacji. Od 2012 r. studenci Teologicznego Wydziału Nauk o Rodzinie pracują i odbywają praktyki w hospicjach i oddziałach geriatrycznych, w ten sposób zyskują nowe doświadczenia i uczą się empatycznego i etycznego podejścia do drugiego człowieka. Na Słowacji jest tylko jednaście hospicjów, ponieważ rodziny nie kierują tam swoich bliskich. Mogą natomiast liczyć na pomoc i wsparcie państwa w opiece nad chorym członkiem rodziny, w tym chorym paliatywnie, w swoich domach.

Następnie zabrał głos ks. prof. dr hab. Janusz Surzykiewicz, prezentując referat zatytułowany *Potrzeby duchowe osób starszych jako wyznacznik dobrostanu i jakości życia*. Przypomniął na wstępie, że religia ma charakter zinstytucjonalizowany. Wskazał na takie formy rozumienia życia religijnego, jak: muzyka, medytacja czy mistyka gór. Jego zdaniem niezbędna jest transformacja w życiu religijnym „do wewnątrz” i „na zewnątrz”. Ks. profesor podsumował swoją wypowiedź stwierdzeniem, że ludzie często zaprzeczają potrzebie religijności, jednocześnie dostrzegając swoje potrzeby duchowe.

Kolejnym prelegentem był dr Marek Kulesza. Jego referat dotyczył projektu *Senior Mentorem*. Projekt jest współfinansowany ze środków Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020. Prelegent przypomniał, że starość jest jednym z etapów życia, a starzenie to proces biologiczny, któremu poddany jest każdy organizm. Jego zdaniem przygotowania do godziwego przeżycia starości należy rozpocząć jeszcze w młodości.

Pierwszy panel popołudniowy poświęcony był aktywności osób starszych w rodzinie. Rozpoczął się wystąpieniem prof. UPJPII dr hab. Małgorzaty Dudy pt. *Jestem Senioorem aktywnym – o reintegracji społecznej osób starszych słów kilka*. Autorka wyszła od przedstawienia prognozy udziału seniorów w życiu społecznym do 2035 roku (wzrost do 30%). Pani profesor podkreśliła w swojej prelekcji, iż w Danii jest największy odsetek aktywnych osób starszych. Jej zdaniem inne państwa powinny się uczyć od tego kraju, jak mobilizować ludzi starszych do podejmowania aktywności.

Drugim prelegentem była dr hab. Joanna Truszkowska, która przedstawiła temat *Dziadkowie w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością*. Jej zdaniem niezbędny jest udział dziadków w wychowywaniu wnuków. Wskazała ona również szereg problemów występujących na drodze komunikacji międzypokoleniowej, zwłaszcza

w sytuacji, gdy pojawi się niepełnosprawność lub śmieć wnuków. Prelegentka zauważyła, że dziadkowie po prostu chcą czuć się potrzebni.

Trzeci referat pt: *Wpływ niepełnosprawności osoby starszej na funkcjonowanie współczesnej rodziny* zaprezentowała dr Agnieszka Kamińska. Prelegentka z wielkim zaangażowaniem opowiadała na temat osób obarczonych niepełnosprawnością wzrokową, która nierzadko wyklucza ich z życia społecznego. Podkreśliła, że na świecie jest aż 40 mln osób niewidomych. Pani doktor Kamińska zaapelowała o to, aby uwrażliwiać społeczeństwo na problemy seniorów.

Kolejnym, a zarazem ostatnim mówcą była dr Urszula Bejma, która podjęła temat *Potencjał społeczny seniorów w koncepcji aktywnego starzenia się*. Jej zdaniem starość nie musi oznaczać rezygnacji z udziału w życiu społecznym, co często jest równoznaczne z samotnością. Referentka opowiedziała również o programie wsparcia seniora „ASOS” na lata 2014-2026. W podsumowaniu stwierdziła, że starość nie musi być czasem smutku, iż może być wręcz najlepszym etapem życia.

Podczas drugiego panelu popołudniowego starano się ukazać osoby starsze w wymiarze aksjologicznym. Moderatorem był ks. dr Krzysztof Wolski, a pierwszą prelekcję pt: *Senior darem w życiu rodziny* wygłosił ks. dr hab. Mirosław Brzeziński, który odniósł obraz papieża do wizerunku osoby starszej. Zdaniem księdza profesora papież jest jednocześnie seniorem, który do życia Kościoła wnosi mądrość oraz swego rodzaju nowość. Analogicznie do tego seniorzy wnoszą mądrość do swojej rodziny. Są oni – zdaniem prelegenta – świadkami piękna życia. Co więcej, starsi mają wkład w budowanie kultury życia i cywilizacji miłości, przez co mogą być wsparciem dla pokolenia młodych.

Następnie referat pt. *Wartość i godność prokreacyjna rodziny w ujęciu edukacyjno-wychowawczym* przedstawił ks. prof. UKSW dr hab. Zdzisław Struzik. Zdaniem prelegenta należy pamiętać o ludziach starszych, bowiem znajdują się oni nadal w kręgu komunii osób stanowiących rodzinę. Poza tym powinniśmy pamiętać, że duch nigdy się nie starzeje, to jedynie ciało podlega procesowi starzenia się.

Kolejnym prelegentem był Fr. Bohdan Tymchyshyn, prezentujący referat pt. *Koncepcja długiego życia: gdzie i jak ją znaleźć*. Prelegent jest zdania, że ludzie – zwłaszcza młodzi -muszą mieć wcześniej świadomość tego, iż podlegają starzeniu się. Pozwoli im to z wyprzedzeniem przygotowywać się do tegoż etapu życia, w którym sami staną się seniorami.

Czwartym prelegentem była dr Bożena Bassa, która przestawiła referat pt. *Fizjologiczne procesy starzenia się a płodność*, dotyczący starzenia się rozumianego jako szansy na doskonalenie się. Prelegentka podkreśliła, że mimo tego, iż ludzie chcą oszukać czas i uciekają od starości, procesy starzenia są nieuchronne, a od ludzi jedynie zależy, jaką postawę przyjmą wobec nich.

Grzegorz Zieliński reprezentujący Koło Naukowe Myśli Społecznej przedstawił kolejny referat zatytułowany *Proces starzenia, a zmiana wartości w mentalności seniorów*. Grzegorz Zieliński uważa, że w życiu powinniśmy starać się bronić naszych wartości i uważać, by nie ulec wszechobecnej postawie resentymentu, który jest szkodliwy dla podmiotowości człowieka.

Moderator panelu, ks. dr Krzysztof Wolski, również przedstawił swój wywód na temat *Ludzie starsi – świadkowie tradycji wiary, nauczyciele życia i krzewiciele miłości*, odnoszący się do strażników pamięci, mianowicie Symeona i prorokini Anny.

Punktem rozważań dla kolejnego prelegenta, ks. dr. Cezarego Naumowicza, wygłaszającego referat pt. *Etos starości w świetle refleksji teologicznej*, była *Encyklika Amoris Laetitia*, a zwłaszcza numery 48,191,192,193. Z kolei ks. dr Dariusz Tułowiecki podkreślił w swoim wystąpieniu, zatytułowanym *Religijność a jakość życia seniorów. Wybrane aspekty*, znaczenie Kościoła i religijności dla osoby starszej. Zdaniem prelegenta religijność umożliwia starszym pełnienie wielu ról społecznych, jest bezpiecznym azylem, w którym można zaangażować się w wiele różnorodnych działań.

Trzeci, a zarazem ostatni popołudniowy panel moderował ks. prof. dr hab. Ladislav Csontos. Panel ten dotyczył tematu wsparcia i pomocy osobom starszym. Jako porażkę rodziny w referacie pt: *Rodzina seniora w przestrzeni domu pomocy społecznej – dobra praktyka*, dr Maria Łuszczczyńska uznała oddanie seniora do domu pomocy społecznej. Prelegentka stwierdziła, że jeśli osoba starsza zostanie oddana do DPS, to zazwyczaj długo nie jest odwiedzana przez rodzinę, by jej członkowie nie wzbudzali w sobie wyrzutów sumienia.

Kolejną referentką była dr Renata Jabramova, podejmująca temat *Centrum służby seniora*. Przedstawiła ona założenia projektu superwizji, do którego zaproszono 12 ochotników w wieku od 35 do 40 lat, mających po dwudniowym kursie zajmować się seniorami.

Inny temat podjął doc. Eugeniusz Biłonożka w wystąpieniu pt. *Kultura pamięci w rodzinie – polsko – ukraińskie aspekty*, odnoszącym się w dużej mierze do Holokaustu. Natomiast kolejny mówca ks. dr Roman Gawlik zaprezentował referat zatytułowany: *Formy wsparcia i pomocy seniorom w górnej Austrii*.

Wśród prelegentów był również ks. dr Józef Młyński, który w swoim wystąpieniu pt. *Polityka społeczna wobec seniorów i ludzi starszych na poziomie samorządu lokalnego*, zaznaczył, iż starość sprzyja chorobom, lecz sama w sobie chorobą nie jest. Jednym z istotnych elementów tej wypowiedzi było ukazanie polityki społecznej wobec seniorów i ludzi starszych na poziomie samorządu lokalnego. W tym aspekcie prelegent przedstawił problemy seniorów i osób starszych, zasady polityki społecznej wobec seniorów i osób starszych oraz zadania

samorządu terytorialnego oraz formy wsparcia omawianej grupy osób. Ponadto omówił formy wsparcia seniorów i osób starszych w Gminie Tarnów. Analiza ta pozwoliła zweryfikować teorię z praktyką ogniskującą się wokół potrzeby pomocy i wsparcia udzielanych osom starszym zamieszkującym dane środowisko lokalne.

Panel zakończył wykład Jany Markowej stanowiący niejako podsumowanie całej konferencji. Prelegentka podkreśliła, iż należy pamiętać, że wszyscy będziemy kiedyś seniorami, każdego z nas to przecież czeka. Jej zdaniem podjęta w toku konferencji problematyka wpisuje się w szerszy nurt dyskursu naukowego, którego przewodnią myślą jest wielowymiarowość małżeństwa i rodziny.

Konferencja była doskonałą okazją do wymiany myśli i inspirujących spotkań przedstawicieli różnych środowisk naukowych, również spoza Polski – z Niemiec, Austrii, Słowacji i Ukrainy.

*Natalia Wojak
Doktorantka, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych
UKSW w Warszawie*